

## **ВІДГУК**

**офіційного опонента Середи Олександра Григоровича, кандидата історичних наук, доцента, доцента кафедри історії України Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

**на дисертаційну роботу Івасюк Вікторії Сергіївни**

**«Регіональна специфіка у становленні та розвитку історичної географії України ХІХ – початку ХХ ст.», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю: 032 «Історія та археологія»**

### **1. Актуальність теми дослідження.**

Історична географія як окрема міждисциплінарна наукова галузь відіграє важливу роль у формуванні загальних історичних знань і має практичне застосування в освітній, науковій, громадсько-політичній та суспільній сферах. Окрім становлення як окремої галузі знання, наразі актуальність дослідження підкреслюється і її практичною складовою, зокрема щодо наукового обґрунтування українських територіальних меж. Комплексний підхід до вивчення становлення історичної географії як науки надає конкретизацію у вивченні особливостей регіонального історично-географічного районування.

У такому контексті актуальність обраної проблеми та варіант її вирішення, не викликає заперечень. Представлена Вікторією Сергіївною Івасюк дисертація на тему «Регіональна специфіка у становленні та розвитку історичної географії України ХІХ – початку ХХ ст.» є оригінальною, а її актуальність можна вважати беззаперечною.

### **2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.**

Дисертаційна робота відповідає науковому напрямку кафедри історії України Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова й виконана на рамках двох планових тем кафедри: № 163 «Процеси

модернізації в Наддніпрянській Україні: соціально-економічні трансформації, традиції європейської інтеграції, інтелектуальна рефлексія» (номер держреєстрації 0116U005559) та № 325 «Формування модерного суспільства на півдні України у світовому контексті: витоки, тенденції, феномени» (номер держреєстрації 0122U200054).

### **3. Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків.**

Обґрунтованість наукових положень, висновків та результатів, що викладені у дисертаційному дослідженні, забезпечено коректним використанням В. С. Івасюк архівних, опублікованих джерел, детальним аналізом наукової літератури з питань історичної географії. Вони є науково достовірними, обґрунтованими та базуються на застосуванні комплексу принципів і методів наукового дослідження.

### **4. Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна.**

Отримані В. С. Івасюк результати роботи над темою дисертації є самостійними та характеризуються новизною. Основні наукові результати та висновки дисертації пройшли апробацію під час 9 всеукраїнських і міжнародних наукових конференцій та знайшли відображення в публікаціях у фахових виданнях. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 18 наукових праць, серед яких: 16 одноосібних і дві у співавторстві (авторський внесок – 50%) наукових статей, серед яких чотири у провідних фахових виданнях України, одна у зарубіжному виданні, дві у науково метричних збірниках наукових статей.

Вікторією Сергіївною Івасюк уперше здійснено узагальнююче дослідження регіональної специфіки історико-географічних досліджень на українських теренах в другій половині XIX – на початку XX ст.; проаналізовано процес становлення історичної географії в двох контекстах – з точки зору наукової складової та освітнього компоненту; уперше проаналізовано праці історико-географічного характеру на сторінках періодичних та серійних видань наукових товариств. Здобувачкою уточнено та обґрунтовано вплив історико-географічних досліджень на суспільно-



політичні процеси як на західноукраїнських, так і наддніпрянських землях наприкінці XIX – на початку XX ст.; проаналізовано роль картографування як елемента історико-географічних досліджень. Систематизовано та узагальнено історіографію та джерельну базу дослідження.

#### **5. Практичне значення одержаних результатів.**

Цінність наукових результатів роботи полягає в тому, що в ній запропоновано рішення важливого наукового завдання – комплексне історичне дослідження, що значно розширює відомості про розвиток історико-географічних досліджень на українських теренах в другій половині XIX – на початку XX ст. Основні результати та положення дисертації можуть бути використані в узагальнюючих працях з історії України, в сучасних історико-географічних дослідженнях, в посібниках зі спеціальних історичних дисциплін, в краєзнавчих розвідках. Матеріали та висновки дисертації будуть корисними при розробці спеціальних курсів з історичної географії. Особистий внесок здобувачки полягає у тому, що нею представлено авторський погляд на становлення та розвиток історичної географії на українських теренах протягом XIX – на початку XX ст. з точки зору регіональної специфіки.

#### **6. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.**

За результатами аналізу дисертаційної роботи та публікацій автора порушення академічної доброчесності не виявлено. Елементи фальсифікації чи фабрикації тексту в роботі відсутні.

#### **7. Зауваження та дискусійні положення до дисертації.**

Попри самостійний характер дисертації та достатній науковий рівень розробок здобувачки, суттєвих недоліків до дисертації В.С. Івасюк немає, проте, як будь-яка кваліфікаційна наукова робота, не позбавлена деяких зауважень, запитань чи дискусійних положень. Зокрема:

1. Звертаючи увагу на розвиток історичної географії та посилаючись на дослідження В. Яцунського, Ви вказуєте, що особливістю другої половини XIX – початку XX ст. було звернення до регіональних досліджень. Це

відбилось в роботах науковців як Західної Європи, так і Російської імперії (с. 24.). Чи можете вказати конкретні приклади таких досліджень в Європі і яких саме аспектів вони стосувались?

2. У розділі 3, дисертантка згадує про вивчення Північно-Західного Причорномор'я, проте в той самий час бракує інформації про дослідження цього регіону у період входження його до складу Османської імперії. Чи можете Ви назвати приклади таких досліджень і чи взагалі були такі дослідження щодо пізнього середньовіччя?

3. Позитивним є звернення В. С. Івасюк до досліджень османського періоду, тим більше, що саме зараз ця тема постійно підіймається науковцями. Як добре всім відомо, що частина південноукраїнських земель спочатку входила до складу Османської імперії, у подальшому була анексована Російською імперією, що призвело до кардинальних змін у регіоні, у тому числі і мовних. Так звана османська топоніміка була змінена на російську. Чи досліджували Ви цей аспект і наскільки масовими були ці зміни в термінології?

4. У пункті 3 розділу 4 Ви вказуєте на проблему формування українського простору як елементу історико-географічних досліджень вчених Західної України. Досліджуючи це питання, чи можете пояснити, чому історики Наддніпрянської України не так активно займались цим питанням?

5. В. С. Івасюк у своєму дослідженні прослідкувала зв'язок історичної географії і з суспільно-політичним життям, що звичайно є позитивним аспектом (с. 165). Ви і для ілюстрацій наводите картографічний матеріал. В дисертації Ви подаєте діяльність політичних діячів Наддніпрянської України, які були емігрантами (СВУ), які створили карту для турецького читача з висвітленням кордонів майбутньої української держави та популяризували цю тему серед європейського читача. Вони використовували етнічні чи політичні кордони? І по-друге, як Ви вважаєте, це була безпосередньо думка



цих діячів спочатку, чи все ж прослідковується вплив західноукраїнських діячів?

6. Розгляд концепції розвитку історичної географії як науки в XIX – початку XX ст. неможливо представити без загального етнографічного дослідження регіонів. Чи досліджувалось питання становлення історичної географії на основі етнографічних досліджень XIX – початку XX ст., як похідної дисципліни етнографії?

Незважаючи на висловлені зауваження та побажання, дослідження Вікторії Сергіївни Івасюк заслуговує загальної позитивної оцінки.

### **Висновки щодо дисертаційної роботи.**

Кваліфікаційна наукова праця Вікторії Сергіївни Івасюк на тему: «Регіональна специфіка у становленні та розвитку історичної географії України XIX – початку XX ст.», представлена до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю: 032 «Історія та археологія» є актуальною, завершеною науковою працею, що виконана на належному науково-теоретичному рівні з логічним та доступним викладеним матеріалом.

Дисертація представляє собою оригінальне, завершене наукове дослідження, яке дозволяє в сукупності вирішити заявлену наукову проблему. Використання різного роду джерел, аналіз наукової літератури за напрямком дослідження, повнота розкриття теми свідчать про високий дослідницький рівень наукової роботи та дає підстави вважати, що завдання, які ставила перед собою дисертантка, успішно виконані й цілком втілені у висновках з обґрунтуванням.

Враховуючи вищезазначене, вважаємо, що дисертація «Регіональна специфіка у становленні та розвитку історичної географії України XIX – початку XX ст.» В. С. Івасюк, за своїм змістом відповідає вимогам «Положення про здобуття наукового ступеня доктора філософії в Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова (нова редакція)»,

затвердженого наказом ректора від 29 червня 2022 р. та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 зі змінами внесеними згідно з Постановою КМ України № 341 від 21 березня 2022 р., заслуговує на присудження Вікторії Сергіївні Івасюк наукового ступеню доктор філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

18 травня 2023 р.

Офіційний опонент:  
кандидат історичних наук,  
доцент, доцент кафедри  
історії України Державного закладу  
«Південноукраїнський національний  
педагогічний університет  
імені К. Д. Ушинського».

Олександр СЕРЕДА

Підпис к.і.н., доцента О. Г. Середи  
**«ЗАСВІДЧУЮ»**  
Проректор з наукової роботи  
Державного закладу  
«Південноукраїнський національний  
педагогічний університет  
імені К. Д. Ушинського».

Ганна МУЗИЧЕНКО

18 травня 2023 р.

